

оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 / М.А. Погорецький – К., 2006.

7. Бусол О.Ю. Організація аналітичної розвідки в оперативних підрозділах МВС України : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 / О.Ю. Бусол. – К., 2009.

8. Шинкаренко І.Р. Гносеологічні проблеми визначення об'єкта теорії оперативно-розшукової діяльності / І.Р. Шинкаренко// Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Вип. 2, Ч. 2. – 2009. – С. 3–21.

9. Варава В.В. Концепт інституту негласних слідчих дій у контексті нового кримінального процесуального законодавства України / В.В. Варава // Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. науко.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 верес. 2012 р.). – Дніпропетровськ, 2012.

Мороз Світлана Миколаївна,
ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ЄСПЛ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ВИКОРИСТАННЯ СЛІДЧИМ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ІНШИМИ ОСОБАМИ

Після прийняття новітнього КПК та впровадження статті 275 «Використання конфіденційного співробітництва» [1] виникла низка правових проблем з її використання.

Здійснений нами аналіз низки дисертаційних досліджень та наукових праць дозволяє констатувати, що ст. 275 КПК України можливо тлумачити у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні можливість слідчого залучати інших осіб до конфіденційного співробітництва використовується не тільки для вирішення конкретних завдань кримінального провадження, а й для отримання інформації, яку можна використати для попередження, виявлення та припинення інших злочинів.

У вузькому розумінні використання конфіденційної допомоги можливе:

- для здійснення НСРД;
- для отримання від інших осіб інформації на засадах конфіденційності;
- для участі у псевдонімних заходах.

Водночас виникають проблеми моральності використання конфіденційного співробітництва під час кримінального провадження та його співвідношення з основними принципами кримінального процесу. Проблеми моральності використання конфіденційної співпраці у боротьбі зі злочинністю завжди були у полі зору практикуючих юристів, правознавців, теоретиків права, процесуалістів, криміналістів, розробників теорії ОРД та філософів.

Згідно з етимологічним тлумаченням мораль (від лат. *moralis* – мораль-

ний, mores – звичаї, поведінка) – форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин (моральні відносини) [2, с. 770], етика – вчення про моральність, проблему добра і зла, мораль. Етика учить оцінювати деяку ситуацію, щоб зробити можливими етичні (моральні) правильні вчинки, досліджує, що в житті й у світі має цінність [3].

Виходячи з цієї трактовки моралі, ще у ХІХ столітті науковці у галузі кримінального процесу переважно дотримувалися думки щодо відмови кримінальної практики від конфідентів [4].

У практичному керівництві для працівників карного розшуку 1925 р. автори вказали, що до свідчення конфідентів із злочинного середовища слід ставитися з обережністю, враховуючі їхні низькі моральні якості [5, с. 133-134].

В той же час виходячи з потреби протистояння злочинному середовищу сучасна наукова думка визнає соціальну необхідність і корисність цієї роботи.

З означеного можемо констатувати, що використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами у межах кримінального провадження є компромісом, на який йде суспільство для досягнення морально-позитивних цілей. Умовами моральності цього є:

- наявність морально-позитивної мети встановлення об'єктивної істини під час кримінального провадження з використанням конфіденційної співпраці і, як наслідок, захист або забезпечення порушених прав і свобод постраждалого;

- заборона безпідставного втручання у особисте життя громадян та розголошення отриманої інформації іншим особам;

- законодавча регламентація підстав, переліку суб'єктів та злочинів, щодо яких може використовуватися конфіденційна співпраця у межах кримінального провадження.

Наведене означає, що моральність використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами під час кримінального провадження зумовлюється: а) її метою; б) морально-етичною основою, на якій вона базується; в) критерієм допустимості її використання.

Таким чином, однією з умов моральної легітимності використання слідчим НСРД та конфіденційної співпраці з іншими особами є детальна регламентація цих аспектів у законодавчих та нормативних актах, що на сьогодні здійснено не повністю.

Проблеми розробки загальних основ здійснення негласних заходів (undercover police surveillance) під час протидії злочинності та конфіденційної співпраці з іншими особами під час розслідування злочинів у різні часи досліджували вчені Бельгії, Великобританії, Ізраїлі, Італії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Скандинавії, США: Г. Армстонг, Х. Буш, Д.-П. Броді, Х. Гунлаугсон, Д.Ф. Галіхер, Р.Б. Гроскін, П. Клерк, Г.Т. Маркс, Д. Капелле, Д. Можаржет, М. Леві, Р. Леві, Е. Наделман, Л. Ван Отрайв, Н. Пасас, К.

Слободін, А. Функ, С. Фіджинайт, Д. Хобс, Д. Тулбор, Л. Шелей [6].

Аналіз нормативно-правових документів країн Заходу та Сходу, що регламентують використання конфідентів, а також робіт українських науковців, виданих після прийняття чинного КПК [1], свідчить, що конфіденти виконують, як правило, такі функції:

- повідомляють про злочинну діяльність підозрюваних;
- сприяють вирішенню завдань розслідування;
- вводять в оману злочинців;
- свідчать у суді на користь звинувачення і т. ін.

Перша реалізується конфідентами під час заходів, що здійснюються в умовах знаходження під арештом осіб, яким виказана підозра у вчиненні злочину.

Друга та третя функції є аналогом забезпечення конфідентами рішення тактичних задач слідства під час кримінального провадження в Україні у формах: здійснення тактичних комбінацій із забезпечення провадження СРД та НСРД під час кримінального провадження; забезпечення здійснення НСРД.

Четверта функція реалізується під час отримання від свідків інформації на засадах конфіденційності (псевдонімний допит).

При цьому в Україні відсутня чітка регламентація щодо того, хто залучає до співпраці конфідентів та для розслідування яких злочинів можна використовувати конфіденційну співпрацю з іншими особами. Тому на законодавчому рівні необхідно:

1. Відповідно до вимог Європейського суду з прав людини чітко вказати перелік злочинів, у межах розслідування яких слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами [7], визначити перелік НСРД, за якими можливо використовувати конфідентів.

2. Внести доповнення до ст. 225 КПК, що регламентує допит, у такій редакції: "У разі коли допитується особа, яка сприяє на конфіденційній основі органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування, то допит може проводитися з дотриманням спеціальних правил, передбачених чинним законодавством та кримінально-процесуальним кодексом щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, про що слідчий вносить відповідну постанову".

3. Закріпити на законодавчому рівні (ст. 275 КПК України) класифікацію конфідентів у кримінальному провадженні:

- особи, які є учасником злочинної діяльності (член ОЗУ);
- особи, які є свідками злочинної діяльності;
- особи, які отримали інформацію про злочинну діяльність фігуранта кримінального провадження під час ОРЗ або НСРД;
- особи, що не мають злочинних зав'язків із фігурантами кримінального провадження, але за своїми функціональними обов'язками можуть надати на

конфіденційній основі інформацію про факт вчинення злочинної діяльності та свідчити під час псевдонімного допиту на досудовому слідстві та під час судового провадження. Це дозволить чітко класифікувати категорії осіб, конфіденційну співпрацю яких можливо використовувати слідчому.

4. Додати до статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» норму, яка б регламентувала порядок використання позаштатних негласних працівників для вирішення завдань кримінального провадження та під час здійснення НСРД.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР України. – 2012. – № 4651-VI.

2. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2001. – Т. 3.

3. Основи філософських знань : посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/philosophy/osnovi/180.html>.

4. Ave Lallemand Das Deutsche Gaunertum. – Leipzig, 1858.

Антология сыска: от полиции к внешней разведке : [в 14 т.] / ГНИИ МВД Украины ; отв. ред. : А.Н. Ярьмыш, В.Н. Чисников. – К., 2009.

5. Криминальный сыск в Западной Европе (XIX – XX вв.). / сост. В.Н. Чисников. – М., 2009.

6. Marx G. T. Undercover : Police Surveillancein America / Marx Gary T. – California, 1988.

7. Захаров Є. Порушення права на приватність під час проведення оперативно-розшукової діяльності / Є. Захаров // Права людини в Україні : інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org/index.php>.

Дячкін Михайло Олександрович,
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДА- ЛЬНОСТІ ЗА МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ (за ст. 294 КК України)

Сучасна громадянська позиція значної частини населення України характеризується намаганням активно впливати на суспільні та політичні процеси в країні, брати безпосередню участь в управлінні державними справами, місцевому самоврядуванні, а також тенденцією до підвищення вимог до влади та зростання невдоволення нею. Вказане має прояв через активне використання громадянами України своїх конституційних прав, у тому числі: брати участь в управлінні державними справами, збиратися мирно та проводити збо-